

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25.
vsakega meseca.

Velja za pol let.
1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba griška.

TEČAJ II. V Gorici dne 10. oktobra 1870. LIST 19.

Zapopadek: 1. Razglas. — 2. O gnoju. — Ali so žive meje gojzd. vgo-
dne. — 4. Izidi reje sviloprejk. — Ali so boljše plitve ali globoke latvice za mleko;

Razpis službe.

Po sklepu glavnega odbora se vnovič razpiše služba tajnika pri-
tukajšni c. kr: kmetijski družbi.

Po članu 32. društvenih pravil ima tajnik biti zapisnikar pri ob-
čnih in odborovih sejah, ima uređovati društveni list v italianskem je-
ziku; njegova dolžnost je tudi izvršiti vse njemu od glavnega odbora
izročene opravila in ob enem ima skrbeti *društveno pisarnico in za pravi
red* društvene pisarnice in bukvarnice. Letna plača je odmerjena z 800 f. a. v.

Prosvenci naj vložijo prosbe z doličnimi spričevali zmožnosti pri
podpisanem predsedništvu do konec mesca oktobra t. l.

C. kr: kmetijska družba

v Gorici 9 septembra 1870.

Presednik;

CORONINI.

O gnoju

(dalje)

Ko se gnoj izpelje na gnojšče, in ko je redno plastato razde-
ljen, je umno na gnojni kup nagnati živino, da ona dobro in trdo po-
hodi gnoj; to stori, da gnoj ne vre prehitro.

Kolikor bolj je suho vreme in suh zrak, toliko večje je izpuhtenje iz gnojja. Treba je gnoj večkrat z gnojnico polivati in to pripomore, da ima gnoj vedno dostojno vlažnost, kar premočno ogrevanje odstrani. Tako polivanje tudi pospeševa razkrojenje težko razpadljivih organskih tvarin.

Dno gnojišča naj nekoliko visi na eno stran, da zamore odtekati preobilna gnojnica; ako se to ne zgodi, leži spodnji gnoj predolgo v gnojnici. To pa ni dobro, ker ves gnoj po tem takem ne vre enakomerno in se ne podela enako. Dobro je tedaj, da je na dno gnojišča položena suhljad, veje, po katerih se gnojnica lahko preteka zamore. Odtekajoča gnojnica naj se odpelje tikoma gnojišča v jamo, v katero se tudi iz hleva odtekajoča scavnica steka po jareku, ki ima dostojni pad, in ki pelje iz hleva v njo. Taka jama mora biti na najnižji strani gnojišča, da se vsa gnojnica v njo steka, in da se tudi iz nje lahko tekočino zajemati da. Tudi pri tej jami more biti dno in stene dobro z ilovco nadelano, in če je mogoče obzidano, da je jama popolnoma neprodirna.

Omenili smo že, da je koristno polivati gnoj z gnojnico. Polivanje se ravna po legi gnojišča, po lastnosti gnojja po vremenu i. t. d. V zimskem času ni treba polivati pogostoma; v jesenskem, sploh v bolj hladem času je dovelj vsaki teden enkrat polivati; v poletji pa je treba, polivati vsaki drugi dan, ali vsaj dvakrat v tednu. Svinjski gnoj ni treba polivati, ker je že sam dovelj voden. Tim bolj pa je treba pogostoma polivati konjski gnoj, ki je suh in vroč.

Gotovo je že vsakter vidil tako imenovani plesnjavi gnoj. Gnoj postane plesnjav, če premalo trdo leži če je presuh; to pa zboljšamo ravno z polivanjem. Vrenje gnojja pomanjšamo tudi stem, da gnoj plastato se zemljo pomešamo, ki vbežljive gaze zadržuje in vrenje zatira. Tako delovanje je gotovo potrebno, kjer se dolgo časa hrani gnoj na gnojišči. Zemlja naj se nasuje en ali dva palca visoko; premočne plasti zemlje bi pa lahko popolnoma vničile vrenje gnojja, in polita gnojnica bi tudi ne mogla lahko prodreti take predebele plasti.

Da je pa gnojišče popolnoma dobro vredjeno, je tudi treba skrbeti, da vbežljivi redtvi gazi iz gnojja ne izpuhtijo. Da gnoj na gnojišči ne izhlapi svoje snovi, treba je posredstev, sketerimi vbežljive

drobce zvežemo. To dosežemo se zelenim vitriolom, ki obstoji iz žveplene kisline in železnega okisanca. Zeleni vitriol je treba raztopiti in v jamo vreči, iz z kolom dobro mešati, da se popolnoma razdeli. S tako gnojnico se potem polije gnoj in kmalu se čuti, da gnoj ki je popred zelo smrdel, ne izpuhtiva več iz se smrdljivih gazov, ker zeleni vitriol je zvezal rodovitne vbežljive drobce, ki bi se sicer pogubili v zrak.

(dalje prihod.)

Ali so žive meje gojzdarstvu vgodne?

Mi odgorimo, da gotovo. Poglejmo le nekoliko in vidili bomo koliko se lepega lesa potrati po lesenih ograjah.

Les je čedalje dražji, nekdanji velškanski gojzdi so zginili, in še obstoječi po slabem gospodarstvu hitijo goličave postati. Pa sej ni moj namen, tužiti in prerokavati o slabih časih z lesovjem, ki kažejo, žali Bog! nastopiti; hočem torej le strogo dokazati in izpeljati stavljen vprašanje.

Poglejmo žive meje. One nam kinčajo naše polja gotovo bolj od lesenih, navadno ostudnih ograj; one trpé skor na veke, so goste, in služijo gotovo tudi za brambo proti živini.

Živa ograja pa tudi daje, dobiček, ako je prav nasajena, in če se jej do prvih šestih let reje po pameti streže. Preiskujmo še dalje in vidili bomo koliko dela prizadene navadna suha ograja, in kako draga je spletena, ali s-kolmi, s-plankami sestavljena. Vsako leto jo je treba popravljati in na vsake 5 let jo je treba ponoviti. Koliko to stane lesa!

Vprašati bi smel eden ali drugi, ali je tudi lahko žive meje napraviti, in kako imamo ravnati, da lesene ograje odstraniti zamoremo s živimi mejami.

Podučimo se torej o zasajenji živih mej.

Pri tem imamo prevdariti: kaj da ima spolniti živa meja.

Če ima biti ona ne le meja, ampak tudi ograja proti živini, bomo zasadili trnov plot, in za to vzamemo glogovec, črn trn imenovan (Crataegus). To gromovje zraste mnogokrat prav visoko, ima debelo, po pol palca dolgo črnkasto, prav oestro trnje.

Perje je špičasto in ima globoke zareze. Cvetje je belo, in čas

cvetja je meseca junija. Cvetje se skupaj v šopkih drži. Zrnje je podolgasto okroglo. Les je trd, rumenkast. On raste v pesčeni zemlji.

Naj prvo se more zemlja saj pol drugi čevlj globoko in 4 čevlje na široko prekopati in dobro premetati tako, da se vsa zemlja premeša, živa zgornja prst pride spodaj spodnja mrtva pa na vrh. Če hočemo jeseni saditi, treba je zemljo že podrejšno spomlad prekopati; za spomladansko setev pa je treba to delo dovršiti že pred zimo.

Ko pride čas zasadenja, se vreže naj pred po tej za to prekopani zemlji en čevlj globok, dva čevlja širok graben; potem se skopljejo čvrste trnove sadike, in pri izkopanju treba je čuti, da se koreninice ne pokvarijo; treba jih je ravno porezati. Zdaj se vtakne nekoliko količkov po sredi skopanega žleba vstric zemlje, in potem ko se koreninice po čevlju dolge prerežejo se posadijo po 6 palcev saksebi, to je 12 sadik na seženj; potem se zasuje jih z dobro prstjo 3 palce na globoko, iz zemlje pa naj se pustijo le 3 palce dolga debla, ker sicer bi živaki previsoki prišli, pri tleh bi se plot ne zgostil, kar je gotovo napčno. Za izpeljavo tega dela sta potrebna dva dalavca. Eden postavlja sadike po sredi skopanega grabna; razravnuje koronine, ktere kolesnim špicam enako razprosti; med tem pa, ko pomagavec na koronine prsti nasiplje, giblje drugi sadiko eno za drugo, in jo tako drži, da zemlja koronine oprime in sadika stoji. Zdaj se še nekoliko zemljo okoli korenin potlači in se graben zasiplje.

Dobro je, zraven močne sadike staviti drugo tanše steblo. Potem prilije vode, toliko da se vsa prst je dobro napije.

Da se pa zamore vstanoviti živa meja, živi plot, treba je prva leta napraviti drugi suhi plot, ki pa naj je tri čevlje preč od živega, da mu sence ne dela; varovalni plot mora biti toliko visok, da živina čez njega ne more mladega sadila objedati. Do 5 let mora biti živ plot tako zavarovan.

Kadar nasajeni plot 5 čevljev visok izraste, se mora po straneh pristrčiti.

Še bolj gotovo lepa in trdna živa meja se zaredi po semenu. Seme se nabira pod trnovim plotom, ki je kakih 10 let star. Potem se vseje seme v jeseni na čisto, pol čevlja globoko prekopano zemljo in sicer naj se vseje v vrste, ki so pol čevlja saksebi. Sejano seme

se dobro potepta in dobro je, koj spomlad, nekoliko lepe prsti do pol palca na debelo po setvi potrositi. Drugo spomlad še le trnovo seme požene. Kadar so trnove rastlike kakor prst na roki debele, so za presajanje pripravne.

Sicer se porabi tudi gaber za živi plot. Vzame se po pol palca debela debela, ktere se spomladi skrbno izkoplje. Deblo se potem v visokosti, kakor ima plot biti, z ostrim nožem poreže.

Pri posajanji gabra, treba je izkopati zemljo tako, da se napravi dva čevlja širok in en čevlj globok jarek in v vrsti se posadijo gabri po pol čevlja saksebi in ravna se pri posesajanji, kakor smo popisali pri trnovem plotu. Dobro je, da se sadike priveže na tanek kol da veter ne more šikiti mlade gaberčke. Vsako jesen se mora plot obrezati, da se dobi lepa, dobra in gosta živa meja.

Ako jè treba gabrov plot iz semena izrediti, se more seme v posebno gredo vsejati, in kader so sadike en čevlj visoko izrastle, jih je treba presaditi v od nas že popirani graben. Obrezuje se pa tako narajeni plot še le potem, ko je izrastel tako visok, ki ga varejejo.

Iz semena zarajeni plot je zato bolji, ker se veje že brž pri tleh gsto zarastejo.

Pa tudi smrekova živa meja ni preslaba. Mlade smerečice se izredi v posebnih prostorih in te se pozno v jeseni presajajo, in predno se jih vsadi v zemljo, je dobro korenine pomoči v vodi, ki je z ilovco pomešana, kajti potem se zemlja koreninic bolj prime in vlaga se jim pridrži. Tudi se ne smejo globoko posaditi.

Ko so smrkove sadike tako visoke izrastle, kakor ima plot biti, je treba porezati že vlesenele mladike in to se more storiti vsako leto v jeseni; le tako se da napraviti gsta. lepa meja.

Tudi murba je pripravna za napravo živih mej in za našo deželo smenio jo posebno priporočati zarad perja, ktero bi dobivali od nje za sviloprejkke. Zasadimo jo po enakih načelih, kakor smo do zdaj popisali, in treba je, da se jo koj v začetku jame striči ali prežavati, da postane gsta. Njena tastnost posebno poganjavne moči jo gotovo sposebno stori tudi za take zasadbe in gotovo z dobrim vspehom.—

Izidi reje sviloprejk

na c. kr: Goriškem poskuševališči za svilstvo, leta 1870.

1. Izreja v poslopji poskuševalijča.

Po načrtu za pokušnje c. kr: poskuševališča za 1870, se je imelo izvršiti izrejo sviloprejk iz popolnoma zdravega semena, da bi se obilno mesičkov in dobrega, zdravega semena dobilo. Izreja se je vršila po načelih najnovejših preiskav, ki so zdatna posredstva za uspešno izrejo sviloprejk. Vspeh je bil izvrsten, kakor nam spričuje sledeča so- stava:

Ime v to porabljenega semena.	broj svilnih gesenice.	Šterilo mesičkov, po dovršeni izreji				Teža vsih mesičkov				Zguba v odstotkih.	Opomba.
		trdi	mehki	Dvomes- ički.	Skupej	trdi	mehki	Dvomes.	Skupej		
1. Iz Reke ru- mens sviloprej- ka; seme se je napravilo na tu- kajšnem posku- ševališči .	3800	3483	24	$\frac{60}{129}$	3269	7.04	0.05	9.29	7.38	4.8	1000 dobrih mesičkov je tehtalo 2020 gramov.
2. Sviloprejke iz Goriške oko- lice, seme se je dobilo na tu- kajšnem posku- ševališči po načinu stanič- nega plodenja	6600										
3. Domače svi- loprejke iz Kra- sa, od c. kr. kmetijske druš- be tudi po na- činu staničnega plodenja oskr- blejeno seme.	30600	31294	1020	$\frac{630}{1500}$	33314	72.29	1.85	2.75	76.87	9.9	1000 dobrih mesičkov 2310 gramov.
4. Sviloprejke iz Furlanije po dr. Mucelli iz Vidma prejetu seme . .	9300	8121	156	$\frac{76}{152}$	8429	14.7	0.23	0.23	15.20	9.5	1000 trdih mesičkov 1810 gramov.

Ime v to porabljenega semena.	broj svilnih gesenic.	Število mesičkov, po dovrgšeni izreji				Teža vsih mesičkov				Zguba v odstotkih.	Opomba.
		trdi	mehki	Dvomes.	Skupej	trdi	meski	Dvomes.	Skupej		
5. Sviloprejke (rumene) iz Kalifornije. Za to potrebno seme je dobilo od dr. Syrski-ja iz Trsta.	8480	3567	288	$\frac{258}{516}$	4571	6.85	0.42	0.92	8.19	9.5	1000 dobrih- mesičkov 1920 gramov.
6. Rumena svi- loprejka iz Istre. Seme se je do- bilo iz Dignana, ki je bilo zdra- vo.	800	724	15	$\frac{18}{56}$	775	1.44	0.03	0.06	1.53	9.5	1000 mesič- kov 2000 gra.
7. Japaneške sviloprejke (ze- lene). Seme se dobilo po nači- nu staničnega plodenja.	10800	9656	—	$\frac{500}{1002}$	10658	12.7	—	4.42	15.49	1.3	1000 trdih mesičkov 1250 gramov.
8. Japaneške sviloprejke 6. reprodukcije (iz- reje). Seme je prišlo iz Mo- ravskega . .	6500	4006	466	$\frac{127}{254}$	4626	5.63	0.44	0.33	6.40	27.3	1000 trdih mesičkov 1390 gramov.
Skupej.	73200	60855	1869	3280	66002	120.02	5.62	6.02	129.06	—	—

Ce računimo pri rumenih sviloprejkah 35000 jajčec za eno unčo, pri japaneških pa 40000, pride pri prvih šestih izrejah za 1 unco semena in sicer

pri izreji 1 — — — — 121.4 funtov

" " 2 in 3 — — — — 129.2 "

" " 4 — — — — 100.57 "

" " 5 — — — — 106.66 "

" " 6 — — — — 119.56 "

torej srednje — — — — 115.47 funtov;

pri Japaneški pa

pri izreji štev. 7 — — — — 89.25 funtov

" " " 8 — — — — 70.35 "

torej srednje — — — — 79.80 funtov

Vspeh izreje je torej, kakor razvidimo, je kaj izvrsten, posebno če prmislimo, da je bila odgojitev nekoliko zakasnjena ko so navadno ravno letos kasne izreje slabejše bile.

Vzrok tega je bila skrb za perje, ker mesec mali traven bil je izvanredno mrzel, in je oviral ozelenjenje murb; vender je potem 18. aprila nastopeča gorkota veliko popravila.

Zakasnenje lahko razvidimo iz sledeče sestave:

Čas, ko so gosence izlezele				—	čas ko so se sviloprejkje zapredle.			
br. 1.	—	6.	7.	8. maja	—	4	—	7 junija.
br. 2.	—	7.	8.	9. "	—	12	—	15 "
br. 3.	—	5.	6.	7. "	—	12	—	13 "
br. 4.	—	4.	5.	6. "	—	5	—	8 "
br. 5.	—	10.	11.	12. "	—	14	—	16 "
br. 6.	—	7.	8.	"	—	10	—	12 "
br. 7.	—	1.	2.	3. "	—	2	—	5 "
br. 8.	—	5.	6.	7. 8.	—	11	—	14 "

Kolikor hitreji so se vpredile sviloprejkje, toliko manjša bila je zguba vsled bolezni — zaspanosti. —

Ali so boljše plitve ali globoko latvice za mleko?

Velik razloček je med navadnimi visokimi latvicami in pa med prav plitvimi. Napravile so se skušnje, in se je djalo 6 bokalov mleka v plitve in široke latvice, 6 bokalov ravno takega mleka pa v navadne globoke in dobilo se je iz unih 29 lotov in pol sirovega masla iz teh pa le 24 lotov in 3 četertinke. Drugikrt so iz 8 bokalov, mleka v širokih in plitvih latvicah dobili 39 lotov sirovega masla, iz 8 navadnih latvic pa 33 lotov. Te skušnje dostojno spričujejo, da se v plitvih latvicah iz enega bokala tričetrnine lota, tedaj skor en lot več sirovegn masla dobi kakor v globokih.

V plitvih in tedaj širokih batvicah se lahko več smetane na vrh mleka vzdigne kakor v globokih, tedaj se tudi več sirovega masla napravi. —